

ARKADIJ ARKANOV (1933), ruski sovjetski prozni i dramski pisac, doskora poznatiji čitaocima samizdatske književnosti nego onima koji čitaju časopise i knjige objavljene u SSSR. Povremeno se javljao sa humoreskama na poslednjoj stranici moskovske Literaturne gazete. Sa dve priče je zastupljen u samizdatskom i tamizdatskom almanahu *Metropol*. Roman »Rukopisi se ne vraćaju«, Arkanovljevo prvo javljanje sa većim proznim tekstom, objavljen je u časopisu *Junosć* sveska za decembar 1986. godine. Naslov romana, pogotovu uz piščevu žanrovsku odrednicu »nenaučna fantastika«, upućuje na Bulgakovljevo »Rukopisi ne gore«.

nenaučna fantastika

rukopisi se ne vraćaju (V)

arkadij arkanov

Tog jutra je drug Petrov M.S. čvrsto stegao ruku mladeg knjigovode i rekao: »Da, vi ste pesnik!«

»Stvarno«, — pomislio je Kolbasko. To je i odlučilo njegovu dalju sudbinu. Kao doping su poslužili, nesumnjivo, ženidba i karipska kriza koja se ubrzo razvila. Baš tada se u listu »Večernji Muhoslavsk« pojavio Kolbaskov gnevni pamflet koji je ubrzo obišao svetsku štampu i odigrao je određenu, ako ne i odlučujuću, ulogu u budućem razvoju.

*Na Zapadu neko želi
Da bol života osetimo,
Ali mi, obični ljudi, smo ptice,
I uvek bi da letimo.*

*Hteli bi s dragom disati,
Hoćemo raditi i šetati,
Miris cveća i cvetnjake parka
Da izgaze nećemo dati.*

*Nek svi žive srećniji, duže!
Nek blista svetlo od sto sveća!
Nek se ostvari što više
Nada, i sanja i sreća!*

*Stihovi, napisani povodom ponovnog
oživljavanja spletki imperijalizma
u oblasti Karipskog mora*

Progresivni kritičar Sverhščenski, radeći kasnije retrospektivnu analizu Kolbaskovog pesničkog dela, primetio je da još nikom u ruskoj poeziji nije pošlo za rukom da tako srećno u jednoj strofi upotrebi tri infinitiva.

Zajedno sa moralnom slavom došla je i materijalna, i moglo se lagano početi vraćati ono što je uz procenat uziman od bukmekera na muhoslavskom hipodromu. Kockarski hazard Kolbasku od destinstva nije bio tuđ. Njegov tajni neprijatelj Arkan Gajski tvrdio je da je novcem koji je izgubio Kolbasko administracija muhoslavskog hipodroma mogla izgraditi čuvenu južnu tribinu zajedno sa pivnicom. Arkan Gajski se kune da je to baš tako, ali šta prihvatiti od čoveka koji smatra da mu svi zavide. Cinjenice, ipak, govore i to da Kolbasko do sada nije ubijen od strane muhoslavskih bukmekera (a njihovi karakteri su surovi), a to svedoči da je Kolbasko, očigledno, našao prihvatljiv način međusobnih obračuna.

Sa Vovcom se sudbina surovije pozabavila. Bio je srećan preuzimač staklene ambalaže u zapuštenom kiosku na periferiji Muhoslavsk, ali budući duboko inteligentan čovek on je patio zbog toga. Naročito ujutro I to ga je jednog mučnog jutra i navelo da sastavi i odnese u onaj isti »Večernji Muhoslavsk« aforizam za rubriku »Bolje se ne može reći«. Aforizam se rodio spontano, što je svedočilo o određenom Vovčevom talentu i širini njegovih pogleda na svet. Evo tog aforizma:

»Bolje je 150 ujutro nego 220 sa 180 uveče«.

Ali, urednik, budala, nije shvatio da je »150« doza alkohola, a »220 sa 180« krvi pritisak. Trebalo je čitavu godinu preradivati, i na kraju je aforizam bio prihvaćen, ali u donekle izobličenoj obliku:

»Od jutra piti, visok pritisak uveče dobiti«.

I ponovo je sudbinsku ulogu odigrao onaj isti Arkan Gajski, koji je javno, ne bez podlosti, počeo nagovarati Vovca da napusti sabirno mesto za predaju staklene ambalaže i počne se profesionalno baviti književnošću. Vovec, koji nije bio toliko inteligentan, uz to još i skroman čovek, u početku se protivio, a posle sto grama se saglasio. Ali tu je surova stvarnost počela unositi svoje korekture. Aforizmi su uporno odbijali da nastaju u Vovčevoj glavi. A onda je on napisao priču o tome kako neki graditelji nisu ispunili plan izgradnje. Na kraju priče se ispostavilo da su oni gradili barikade. Petnaest godina je uporno pokušavao da negde uvali tu priču, i konačno su priču odštampani, nisu je odštampani nego su je napisali rukom u zidnim novinama »Trn« 9. »b« razreda 38. muhoslavske škole, gde je učio Vovčev sin, posle čega je direktor škole preveden u običnog predavača tehničkog crtanja. Nedaće su ožučile Vovca, ali ga nisu slomile. I ovde se mora odati dužno priznanje Arkanu Gajskom, koji je u teškim trenucima uvek bio uz Vovca i, donoseći sto grama, ubedio ga u jedinstvenost njegovog talenta, a posle drugih sto grama Vovec je i sam dospao do zaključka da je isuviše oštar za savremenu uglađenu književnost. »Zvaće! — raspaljivao se on. — Puzaće! Belog

konja će poslati!« Tako je i postao publicista na sic, tim pre što nazad u baraku za prijem staklene ambalaže nisu hteli da ga prime, samo su rekli: »I svojih Belinskih imamo puna kola!«

Kasnije je Vovec izgradio princip: »Ako ne možeš pisati — ne-moj« Zbog toga ga je Kolbasko bezbroj puta kritikovao. Ali Vovec je Kolbasku suprotstavljao životnu logiku: »Zašto pisati gluposti, bolje je uopšte ne pisati!« Što je Kolbasko vredalo zato što nije smatrao da piše gluposti. Tada je Vovec govorio da nije mislio na Kolbasku, posle čega se Kolbasko smirivao i donosio je Vovcu sto grama. A posle drugih sto grama Vovec osvrćući se da ne bi čula tašta, saopštavao je Kolbasku da on odavno pati od alergije na čest list papira. Mora se reći da bi za dobrog alergologa Vovec bio vredan pacijent i osnova ako ne za doktorsku, ono bar za magistarsku disertaciju. Pustio je bradu jer je imao alergiju na brijač. Imao je alergiju na kupatilo, na svež vazduh, koji mu je izazivao gušenje, na more. Čudovišna alergija je bila na šetnje skijama. A pokušaj da ga pristie da obuje nove cipele završio se reanimacijom. Dobro je što je sve prošlo. Zato je Vovec uvek išao u valjenkama. Alergiju mu nije izazvalo pečeno kralje vime, preferans, vokalno instrumentalni sastav »Naranča« i sto grama za apetit.

Dokolicu su drugari često delili udvoje. A omiljena zabav im je bilo kladenje, ili, kako je Kolbasko voleo da se izražava, »mazanje«. Kolbasko je voleo kriminalne izraze stvarajući na taj način oko sebe iluziju o svom grubom zemaljskom poreklu. Ako je verovati Kolbasku, a bolje je verovati mu, njegov otac, stari rudar, bio je lopov i izleženi narkoman. Zato su Kolbaskov govor uvek krasile reči kao što su »let«, »fiks«, »apstincija«. Vovec je često prelazio prostodušnog Kolbaska koristeći njegovu sklonost prema hazardnim igrama i raspravljanju. »Da mažemo, — najednom bi progovorio Vovec da mi ti sad nećeš doneti dvesta grama!«, »Mažem, doneću!« živnuo bi Kolbasko a po licu su mu izbile crvene mrlje. Šansa da dobije opakladu toliko ga je obuzimala da je zaboravljao šta dobija u slučaju dobitka. Ali došavši već do šanka on se vraćao i postavljao pravo pitanje: »A u šta mažemo?« »U sto grama«, spremno je odgovarao Vovec gladeći stomak. I kada je prostodušni Kolbasko donosio dvesta grama Vovec je širio ruke i prizivajući boga za svedoka govorio: »Ti si dobio. Od ovih dvesta uzmi sebi sto. Izgubio sam!« I oni su pili, i tad bi prostodušnom Kolbasku sinulo da je rezultat dobijene opaklade to što je on ni za šta dao Vovcu sto grama. Bili su drugari i do tuče gotovo nikad nije dolazilo.

IX

Okolo jedanaest uveče Indej Gordejević telefonira Aleku Nikitiću kući. Uzbuđen je, čak se i ne izvinijava zbog kasnog poziva i ne interesuje kako se oseća Glorija...

— Slušajte, Nikitiću! Pre dva sata sam pročitao onaj čudni rukopis!... Nikitiću, ja sam materijalist! Vi me bar znate... Ali tu je, znate, nešto neverovatno... Znao sam da sam uravnotežen čovek, da nisam dvadesetogodišnjak, da moj voz već odavno ide prema depou... Ali u meni je već posle prvih stranica nastao osećaj da je ložište zaliveno alkoholnim okrepljujućim ekstraktom... Kako tamo u tom prokletom rukopisu... Mindago!... — Indej Gordejević prelazi na šapat: — Rigonda je ušla u sobu... Neću da ona čuje... To me je prvo razveselilo, obradovalo, ne krijem, ali zatim je postalo strašno...

— Rigonda je čitalac? — pita Aleko Nikitić dobivajući prstima po stolu.

— Smejaćete se. — Indej Gordejević se nervozno cereka, — ali ja joj jednostavno ne dajem takvu mogućnost... Shvatate o čemu govorim!...

I tu Aleko Nikitić čuje na drugom kraju žice vrevu i slušalicu ne uzima nego je, čini se Aleku Nikitiću, otima Rigonda i viče:

— Aleko! Ne znam šta će dalje biti, ali početak je fantastičan! To se mora štampati!... Sludena sam! Oprostite, nazvaćemo kasnije!...

Aleko Nikitić lagano spušta slušalicu na viljušku.

S-s-s. Češka svoju čelavu glavu sabirajući rastrgane utiske. Nije ga iznenadila oduševljeno — željezničarska ekstaza takvog uzdržanog puritanca kakav je Indej Gordejević. Brine ga drugo. Nije želeo to da prizna sebi, ali poziv Inđeja Gordejevića potvrđuje još jutros

rođenu strepnju. Ništa od onoga što se zbilo u Indeju Gordejeviću Aleko Nikitić u sebi ne primećuje. Kako je bilo, tako je i sada. Pre, suprotno... Ali u njemu se još prošle noći počelo radati osećanje nezadovoljstva i tuge. Zbog nečega se setio Simine majke, sigurno već vrlo stare žene, ako je uopšte živa... Ona je jako volela Aleka Nikitića... Jako... Ali posle razvoda sa Simom Aleko Nikitić je prestao da joj telefonira... Potpuno. Kao da je presekao. A i zašto bi? Šta da kaže? Desilo se, desilo... I gotovo je zaboravio. I nije se sećao... A sad se opet setio... I to baš posle posete nepoznatog autora i čitanja sveske u crnom kožnom omotu. Podudarnost? Aleko Nikitić stoji na zemlji i ne veruje u sve te humanoide, snežnog čoveka... Ali, s druge strane, šta se zbiva sa Indejem Gordejevićem, – takode podudarnost? – Jer kad bi Aleko Nikitić, kao Indej Gordejević, poput petla počeo skakati na Gloriju, ili, naprotiv, kad bi se Indej Gordejević, kao Aleko Nikitić, rastužio, smrćao i počeo kidati svakojakim sumnjama, moglo bi se predpostaviti da je Muhoslavskom zaviđala epidemija nekog novog gripa sa dejstvom na seksualne nerve, ili na raspoloženje... Tako!... S-s-s... Da pita Gloriju! Ona je, takode, čitala... Pomisliće da sam šenuo...

Misli mu prekida telefonski poziv Indeja Gordejevića.

– Stari! Točkovi kloparaju na spojevima! Šine drhte! Pragovi neće izdržati!

– Indeju Gordejeviću, – strogo govori Aleko Nikitić, setio se da je stariji po rang. – Povratite se. I ne zaboravite da nas sutra u deset i petnaest čeka N. R.

Aleko Nikitić spušta slušalicu, odlazi u kupatilo, uzima tabletu za spavanje i upućuje se u spavaću sobu. Zatiče Gloriju koja sedi na krevetu. Ona u svoju radnu svesku nešto grozničavo zapisuje.

– Zašto ne spavaš? – pita Aleko Nikitić skidajući se.

– Ti leži, – odgovara Glorija, – a ja ću još malo raditi. Moram se pripremiti za sutrašnju sednicu kluba.

Aleko Nikitić leže bliže zidu, opruža ruke niz telo i zatvara oči, ali, iako je uzeo tabletu za spavanje, ne može da zaspi.

– Čuješ, Alek? – pita Glorija odvojivši se od svoje radne sveske i sanjalački gledajući nekud u prostor, kroz zidove.

– Ne, draga, – odgovara Aleko Nikitić ne otvarajući oči.

– Znaš, taj rukopis je na mene delovao poražavajuće...

– Počinje, – misli Aleko Nikitić i sav se u sebi napinje, ali oči ne otvara. A Glorija nastavlja:

– Mislim samo na jedno. – Oči joj se užagre, a glas zvuči sigurno. – Najednom sam shvatila da smo čudovisno nepravedni prema životinjama... Posebno prema psima... Aleko Nikitić odskrine kapke i gleda Gloriju, ali sa njom je sve normalno. Ona ustaje i počinje uzbuđeno šetati po spavaćoj sobi.

– Psi! Četvoronogi prijatelji! Iskonski slobodna bića, koja dobrovoljno vole čoveka! Vuka hrani kako hoćeš, on neprestano gleda šumu. Ta narodna mudrost podvlači isključivost i dobroćudnost pasa svih boja i vrsta! Civilizacija je provalija koja odvaja čoveka od prirode! Pas je jedini mostić nad gigantskom provalijom civilizacije, koji spaja čoveka sa prirodom! Kaštanka, Mumu, Džulbor, Muhtar! Njihova imena su postala opšte imenice! U naše vreme, kad je pas podvrgnut progonu i istrebljenju, kad se novi gradovi i naselja gradskog tipa planiraju sa isključivim ciljem da se ne da prostor psu, kad vlasnika psa nazivaju spahijom, nepoznati autor je napravio podvig napravivši povest o psu, opevavši njegov divni lik!...

Aleko Nikitić nastavlja da prati Gloriju. S-s-s...

– Sad razumem zašto me je porazila autorova zaprepašujuća aliteracija! Obilje slova, »R«! Pomisli, Alek! »R«! R-r-r! To je rika! To je zaglušni vapaj životinje dovedeno do očajanja! Moraš, moraš objasniti povest! Priroda i ljudi će oceniti tu veliku akciju! Moraš, makar koliko te onemogućavali činovnici zadržigli u salo, koji se čvrsto drže za svoje fotelje, a zaboravili su da i sami potiču od životinja! Veliki Čehov u svojim pismima Olgi Leonardovnoj Kniper, nazivao ju je »kućence moje!« Eto o čemu ću sutra govoriti.

Aleko Nikitić se oseća nelagodno.

– Smiri se, – kaže, – Uzmi tabletu za spavanje i leži.

Ali Glorija još dugo šeta po sobi, prilazi prozoru, gleda mesec, nešto grozničavo upisuje u svoju svesku.

Zatim se baca na telefon i govori nešto potpuno protivurečno svojoj ranijoj replici.

– Aldaru Afanasijeviču! Oprostite zbog ovako kasnog poziva... Vama je poznato da je Alfarova uzela škartiranog dobermana?... Da! Rekla sam joj da je to izazov svim članovima kluba!... A da li vam je poznato da namerava da ga spari sa Đulijetom?... Baš Tako! Recite joj vi, kao predsednik kluba, da se ni pred čim nećemo zaustaviti! Nikome nećemo dozvoliti da skrnavi prirodu! A ako se to i desi, unišćemo plod u utrobi! Tako joj prenesite: unišćemo plod u utrobi! Laku noć, Aldare Afanasijeviču...

Glorija spušta slušalicu, a žučkasti kokel-španijel, koji je spavao kod nogu Aleka Nikitića, najednom skače i cvileći beži iz spavaće sobe...

Aleko Nikitić se prevrće u postelji. Uznemiravaju ga košmarne misli... Sverhšćenski, Svišč. Šta će oni reći kad pročitaju?... »Psić svuda prlja«, – setio se Damičibena... Još jedna podudarnost?... A najvažnije je što će delo sutra pročitati i N. R., a davo će znati kakva će biti njegova reakcija... Aleku Nikitiću uspeva da zaspi tek pred jutro. U snu mu se čini da je u podpaljublju broda koji nekud plovi. Njegovo telo je pokriveno kratkom sivom dlakom. S obe strane nosa štrče oštri brkovi. Pozadi štrči nešto dugačko, i Aleko Nikitić se doseća da je to rep, ali to ga ne iznenađuje. »Treba proveriti dužinu, – misli Aleko Nikitić, – tako se lako pretvara u belogardejski listić...« Okice se polako privikavaju na tamu i u podpaljublju vidi još mnogo takvih kao što je i on... »Ko su oni? – misli Aleko Nikitić. – Hajde, hrabrije! Nazovi ih njihovim imenima!... Pacovi! Naravno, pacovi! Kako se odmah nije setio? Zašto bi se stideli? I najednom, u uglu gde neumorni Indej Gordejević šapama grli Rigondu, primećuje tanku

struju vode... »Curi!... – promakne mu mozgom. – Curi! Trebalo bi bežati! Ali kuda? Do Fanbere je još tako daleko! Svejedno, bilo kuda... Samo pobeći... Ne praveći buku... Počeće panika i gužva...« I Aleko Nikitić počinje puzati dalje od zida... Neočekivano naleće na Olgu Vladimirovnu... Trebalo bi je opomenuti... Dotiče je šapom... Curi! Olga Vladimirovna, curi! Ali Olga Vladimirovna ne reaguje. Tada joj Aleko Nikitić svojim ostrim zubićima ugrize prednju levu sapicu i budi se od Glorijinog krika.

– Košmar! – govori ona sedajući na postelju i trljajući ujedenu levu ruku. – Sanjala sam da sam pas i da me je ujeo pacov!

U spavaćoj sobi je već potpuno svetlo. Budilnik pokazuje sedam i dvadeset. Treba ustajati i ići kod N. R.

X

Pred sam kraj radnog dana u sobici Olge Vladimirovne se našao Arkan Gajski i doneo je zaprešujuću novost: prekuće u svitanje je nad Muhoslavskom lebeo leteći tanjir. Bio je vretenastog oblika i ispuštao je hladno ružičasto svetlo. Zatim se iz tog tela na Muhoslavsk izlila iskričava kiša, koja je podsećala na »srebrne niti«, kakvim se ukrašavaju novogodišnje jelke. Ali tragove te kiše niko od očevidaca nije našao, zbog čega ostaje da se misli da je kiša bila nematerijalna. Nakon četrdeset minuta vretenasto telo, lako se zaljuljavi, nestalo je u severozapadnom delu neba.

– Trebalo bi manje piti, – rekla je Olga Vladimirovna.

– Olga Vladimirovna, ja ne pijem. Vi to znate, – rekao je Gajski. – Ali, situacija u svetu je složena. Neprijatelji su se izbezobrazili. Svašta im pada na pamet... Na tu temu sam napisao priču. Idemo k meni... čitaću vam...

– Gajski, – umorno je progovorila Olga Vladimirovna, – čitav dan prekućavam hitnu stvar, nije mi do priča i neprijatelja.

– Ako vam je draže, idemo k vama, – bio je uporan Gajski, – posedaćemo... Situacija je napeta. Zadovoljstvo i sreća koje danas odbacujemo sutra mogu biti nedostižni...

Ali Olga Vladimirovna je Arkanu Gajskom odbila i ovu molbu. Pokrila je mašinu i ustala od stola dajući na znanje da odlazi.

Pošto s nogu obarajuća vest o nepoznatom letećem objektu nije na Olgu Vladimirovnu ostavila potreban utisak i nije je navela da napusti sve i prihvati možda poslednje zadovoljstvo u životu, Arkan Gajski je počeo moljakkati:

– Onaj nepoznati autor? Sećam se... Ali, pročitacu, Olga Vladimirovna! Mogu li vas posle toga nazvati?

– Drugi put, Gajski! – viknula je Olga Vladimirovna već sa ulice. – Ako ne bude kraj sveta!...

Gajski je seo za sto Olge Vladimirovne i otvorivši svesku u crnom kožnom povezu, promrmljao:

– Svi pišu! Svi zavide!...

Gajski je nevoljno počeo čitati, više misleći na sebe. I setio se onog dana kada je bio u Moskvi. Ujutro mu se javio mlad čovek i predložio mu da nastupi za gotovinu i dobru večeru, ukoliko Gajskog u Moskvi znaju i ako trake sa njegovim pričama idu kao trake Visockog...

– Biće devojaka? – pitao je Gajski.

– Prste da polizete, – tajanstveno je rekao mladi čovek.

– Dvorac kulture? – pitao je Gajski.

– Ne. Privatna kuća, – odgovorio je mladi čovek. – Tako je intimnije... I to solidna kuća...

Kad su uveče impresario i Gajski ušli u ulaz, video je da je kuća stvarno solidna. Vratarka nikako nije htela da propusti Gajskog, gledajući ispod oka njegovu pogrbljenu figuru, ružnu crvenu beretku i sumnjivo mali nos.

– Ovo je umetnik, – objasnio je impresario.

– Pisac, – ispravio je Gajski.

– Umetnik, – ponovio je impresario. – Idemo u sto dvadeset. – Vas poznajem, – rekla je vratarka. – A o ovome mi ništa nisu rekli... Neka me nazovu iz sto dvadeset, molim!

Mladi impresario je nazvao i dao je slušalicu vratarki. Pažljivo je saslušala, spustila slušalicu i nezadovoljno rekla:

– Idite!

– Platu dobijaju da ne propuštaju, a ne da propuštaju, – objasnio je impresario Gajskom kad su ušli u lift.

– A čiji je to stan? – oprezno je pitao Gajski.

– Za vas to nema značaja, – suho je odgovorio impresario.

– A da li će biti devojaka? – sumničavo je pitao nemilosrdni satiričar.

– Već sam rekao – prste da polizete!

U stanu u koji su uveli Gajskog bila su dva mladića i tri gizdave devojke, od kojih su se piscu dopale sve.

»Sve je u redu, dva momka i tri devojke, – pomislio je Gajski. – Jedna je za mene...«

– Ne moram skinuti beretku? – obratio se Gajski impresariju, smatrajući da će mu čela odzeti četvrtinu muške lepote.

Impresario je Gajskog predstavio prisutnima, ali zbog nečeg to nije izazvalo baš naročit utisak. Zatim su satiričara proveli kroz veliki stan i smestili u omanju sobu u kojoj je osim širokog divana bio i Gajskom nepoznat radio uređaj. Pet minuta kasnije u sobu su ušle tri devojke i smestile se na divan. Priključili su im se i dva mladića.

»Koja je za mene?« – mislio je Gajski sa obamrлим srcem.

Ali, tada se pojavio impresario i, na piščevo iznenađenje, takode se spustio na divan. On je zagrlio jednu devojku i namignuo je Gajskom.

– Hajde!

Jedna od devojaka je uključila muziku. Gajski je upitno pogledao impresaria.

(nastavice se)

S ruskog: Aleksandar Badnjarević